

GYŰLÖLETBESZÉD ÉS SZEMÉLYISÉGI JOGOK

Idén több, antiszemita tárgyú politikai gyűlöletbeszéd kapcsán született büntető feljelentés közösség elleni izgatás miatt. Franka Tibor újságíró 2001 januárjában beszédet mondott egy Budakalászon megtartott politikai rendezvényen, amelyet a helyi kábeltévé is közvetített, és tartalma az írott sajtó révén is ismertté vált.¹ A beszédben – egyebek között – a következő, zsidógyűlöletről tanúskodó szövegek hangzottak el: „A Magyar Hírlapot, ahol főmunkatárs voltam, 1989-ben megvette egy úr, Maxwell, akire elég volt ránézni, és az ember zsebében összegyűrdött a zsebkendő. Ezeknek csöpög az orruk, a fülük lejjebb van, mint az orrcimpájuk és csámpásak. Nagyon meg lehet ismerni. [...] Gondolom, mi magyarok nem ilyenek vagyunk. [...] Átmentem a Magyar Televízióhoz, A Hét és a Híradó főmunkatársával, a Pálffy G. Istvánnal dolgoztam együtt. Nagyon kemény időszak következett megint, mert az ilyen gülüszemű Aczéllok meg Balók, Betlenek, Wisingerek és a közénk keveredett Feledy úgy néztek az emberre, mint a véres hurkára. [...] amikor ő még a nagyapja térdkalácsán nézte a focivébét, akkor én már sokat tettem, hogy a mi fajtánk legyen hatalmon. [...] A saját fajtájától fél Orbán Viktor? Vagy Orbán Viktor nem a saját fajtája?”

Egy magánszemély feljelentését követően az ügyészség megtagadta a nyomozás elrendelését, majd az ezzel szemben előterjesztett panaszt is elutasította.

2001 júliusában Bognár László országgyűlési képviselő, a MIÉP alelnöke sajtótájékoztatón ismertette a párt elnökségének *Fradi-Fotex – nemzetellenes tranzakció* című közleményét, amely – egyebek között – a következőket tartalmazza: „A Fradi, különösen a futbalcsapat nemzeti jelkép volt. A Fradi nem csak a főváros egyik kerületének csapata volt, lett az idők során, hanem a kisemberek a hazafiúi érzéseiket, szociális nyomorúságaikat egy nemzeti csakazértisben, a csapat mögött felsorakozva élték meg. Azzal, hogy a sportbelileg ezzel egyenértékű, sőt, sokszor ezt megelőző, de mindenkor a tehető pesti zsidó polgársághoz kapcsolt MTK-t most ugyanez a cég, a Békesi László által, tehát az úgynevezett reformkommunizmus és SZDSZ-liberalizmus által létrehozott és több szálon tulajdonolt Fotex Rt. birtokolja, a Fradi népe be van csapva. Meg van semmisítve az a nemzeti érület, az a kisemberi vonzódás, ami a Fradit övezte

országszerte. Az MTK privatizálta a Fradit. [...] Az FTC-t megszerezte az a mohó, gátlástalan üzletcsoport, amelynek semmi köze sincs a Ferencvároshoz és a magyarsághoz.”²

A közszolgálati Magyar Távirati Iroda tudósítójának az eseményről készített beszámolója szerint az elnök a pártközlemény tartalmát kiegészítve, azt magyarázva még a következőket mondta: „A MIÉP elítéli ezt a sötét, nemzetellenes tranzakciót, és felhívja híveit, hogy egy feketével átkötött zöld-fehér szalaggal fejezzék ki gyászukat és tiltakozzanak a Fradi tönkretétele miatt.” Arra az újságírói kérdésre pedig, hogy miért nemzetellenes a ferencvárosi labdarúgócsapat eladása, egy szociológiai tanulmányra hivatkozva kifejtette: az önmagát magyarnak érző kispolgár (rendes magyar ember) identitása áll szemben az MTK-t pártoló üzleties szellemű, idegen gyökerű nagypolgárral. Mára az FTC szurkolótábora már túlnőtt a IX. kerület, a Ferencváros határain. Az FTC összefoglaló jellegét mi sem bizonyítja jobban, mint hogy egyes vidéki városokban sokszor a saját lakóhely együttese ellen is a Fradinak szurkolnak. A fradisták mindig is úgy érezték, hogy míg ők a nép egyszerű gyermekei, addig a társadalmi ranglétrán fölöttük állók a zsidó fogalma alá tömöríthetők.³

A zsidózó szöveg elhangzását követően az illetékes ügyész azt nyilatkozta, hogy amíg feljelentés nem érkezik, az ügyészség semmit sem tesz. Ez az álláspont ellentétes az alkotmánynak és az ügyészségről szóló törvénynek azzal az azonos szövegű passzusával, mely szerint: „A Magyar Köztársaság legfőbb ügyésze és az ügyészség gondoskodik az állampolgárok jogainak védelméről, valamint az alkotmányos rendet, az ország biztonságát és függetlenségét sértő vagy veszélyeztető minden cselekmény következetes üldözéséről.” Ehhez az ügyészségi törvény még hozzáteszi: „Az ügyész kellő időben köteles megtenni a törvényben meghatározott intézkedéseket, ha a Magyar Köztársaság törvényeit megsértik.” Az ügyészségi vezető azal indokolta a szervezet tétlenségét, hogy egy újsághír nem elégséges a nyomozás elrendelésére. Pedig az ügyészségi törvény a hivatalból üldözendő bűncselekmények esetén – mint amilyen a közösség elleni izgatás is – nem írja elő, hogy a nyomozás elrendelését feljelentésnek kell megelőznie. Elegendő az ügyészség hivatalos tudomásszerzése a bűncselek-

mény alapos gyanújáról, márpedig mi lehetne hivatalosabb, mint az, hogy a sajtótájékoztatóról a közszolgálati Magyar Távirati Iroda közleménye nyomán számolt be az írott és az elektronikus sajtó, és a párt honlapján azonnal olvasható is lett az autentikus szöveg. De végül megszülettek a várt feljelentések is, úgyhogy az ügyészségnek végképp lépnie kellett. Némi hezitálás után feljelentés-kiegészítést rendeltek el, ám ennek eredménytelenségét megállapítva ebben az esetben is megtagadták a nyomozást. Mindezt anélkül, hogy akár az eredeti feljelentés, akár az elsőfokú döntés ellen benyújtott panasz⁴ – immár végleges – elutasítása során elvégezték volna annak vizsgálatát, vajon valóban ártalmatlan zsidózásról van-e szó, mert Magyarországon jelenleg nincs közvetlen és nyilvánvaló veszélyhelyzet, vagy pedig e gyűlölködő szavak alkalmasak az erőszak „érzelmi előkészítésére”, ahogy azt az Alkotmánybíróság többször idézett 30/1992. (V. 29.) AB határozata a gyűlöletre uszítás kritériumaként meghatározta. Ennek megítéléséhez nemcsak az állásfoglalásnak a futballpályákon törtétekben játszott szerepét kellett volna vizsgálat tárgyává tenni, de a mai magyar közélet egyéb fasiszta jelenségeit is.

Mint például ifj. Hegedűs Lóránt, a MIÉP alelnöke, országgyűlési képviselő *Keresztyén magyar állam* című cikkét, mely a párt XVI. kerületi szervezete Ébresztő című lapjának 2001. évi 3. számában jelent meg. A kerület postaládáiiba bedobott lap első oldalán közölt írás – többek között – a következő kijelentéseket tartalmazta: „De még ezt is kivédte volna a keresztyén magyar állam, ha nem jön a kiegyezéses önfeladás következtében a galíciai jöttek hada, kik megtestesült emberként rágták és rágják szét a romjaiban, a hősök csontjain mégis, csak azért is, mindig, újra meg újra feltámadásra képes hont. Ha már az ő őszövétségi Sionuk elveszett bűneik, Isten elleni lázadozásaik miatt, hát vesszen az újszövétségi életrend legígéretesebb magaslata: a magyar Sion is. [...] Miután pedig nem lehet minden palesztint kifüstölni náciakat is nemegyszer megszégyenítő fasiszta módszerekkel a Jordán partja mellől, hát jönnek megint a Duna partjára, hol internacionalistán, hol nemzetieskedve, hol kozmopolitán még egyet rúgni a magyarba, hiszen kedvet kaptak hozzá. [...] Minden augusztus 20-án megszólal a hamis tétel magyart kisemmiző rikácsolásaikban: Szent István befogadó állama. Németh László minderről azt mondja, hogy szeretnénk mi ma olyan tiszta helyzetet, mint Szent István többnyelvű államában volt, ahol hazafiság lep-

VAJON VALÓBAN ÁRTALMATLAN ZSIDÓZÁSRÓL VAN-E SZÓ, MERT MAGYARORSZÁGON JELENLEG NINCS KÖZVETLEN ÉS NYILVÁNVALÓ VESZÉLYHELYZET, VAGY PEDIG E GYŰLÖLKÖDŐ SZAVAK ALKALMASAK AZ ERŐSZAK „ÉRZELMI ELŐKÉSZÍTÉSÉRE”?

le alatt nem hazudhatta át magát a kisebbségi. [...] Hát halld meg magyar az ezredik keresztyén magyar állami év ezer év ősi jussán és jogfolytonosságán alapul, egyetlen életre vezető üzenetét: REKESZD KI ŐKET! MERT HA TE NEM TESZED MEG, ŐK TESZIK MEG VELED! Erre figyelmeztet minket ezer év kínja, megrabolt és ezerszer kifosztott hazánk ama »magasban« mégis meglevő öröksége és nem utolsó sorban Ramallah kődobáló fiai.” (Kiemelés az eredetiben.)

Az ügyészség ebben az esetben elrendelte ugyan a nyomozást közösség elleni izgatás miatt, de csupán ismeretlen tettes ellen, jóllehet a képviselő elismerte szerzőségét. A pártelnök, Csurka István a MIÉP lapja, a Magyar Fórum 2001. évi 40. számában – egyebek mellett – a következő, a zsidósággal szemben ugyancsak gyűlöletre uszító érveléssel vette védelmébe Hegedűst: „Magyarországon nem szabad a 19. századi galíciai bevándorlásra, a cári zsarnokság és a véres pogromok elől menekülő, de a magyar falutól teljesen idegen szellemiségű, javarészt illegális benyomulásra emlékezni és emlékeztetni, a máig ható következményeire utalni, holott történelmi tény? Nem ebből a tömegből kerültek ki a Lenin-fiúk 1919-ben, akik szörnyű mézárilást végeztek a magyar életben? Hány szadista, magyarellenes gonosztevő, hány Szamuely, Péter Gábor, Farkas Mihály, Rákosi és Gerő került ki ebből a körből, s hány Aczél György, aki nem körömlétezés, hanem liberalizmussal gyilkolta a magyart, s helyezte a kaszt tagjait a vezető állásokba. Nem tény az ávós terrorizmus, amely szintén ehhez a réteghez köthető? Az ártatlan emberek százezreinek meggyalázása? A körömlétezés és a szájba vizezés?

Hát meddig kell takargatni, hogy ezt kik követték el? És miért? Bosszúból. Ötven évig. S most készülnek a kormányhatalom visszavételére, hogy folytathassák.”⁵

Miként a Hegedűs Lóránt elleni eljárásról, úgy a Csurkával szemben érkezett feljelentés ügyében sem foglalt állást az ügyészség a kézirat lezárásáig, ami annak a jele, hogy meglehetősen bizonytalan az Alkotmánybíróság által a gyűlöletre uszítás értékelésére kidolgozott teszt gyakorlati alkalmazása.⁶ Ráadásul az új büntetőeljárási törvény elhalasztott hatálybalépése miatt egyelőre nem áll a sértettek rendelkezésére a pótmagánvád intézménye sem arra az esetre, ha az ügyészség megtagadja a fellépést.

De vajon lenne-e helyük ezekben az esetekben személyiségi jogi pereknek azon az alapon, hogy e

gyűlölködő szövegek sértik nemcsak a magukat zsidóként meghatározók, de minden jóérezsű állampolgár emberi méltóságát? Nézzük, hogy lehetne egy ilyen polgári jogi keresetet megalapozni.

A Magyar Köztársaság alkotmánya – az 1949. évi XX. törvény – több rendelkezése is biztosítja az emberi méltóság, a jó hírnév védelmét és a hátrányos megkülönböztetés tilalmát. Az alkotmány 54. § (1) bekezdése szerint a Magyar Köztársaságban minden embernek veleszületett joga van az élethez és az emberi méltósághoz, amelyektől senkit nem lehet önkényesen megfosztani. Az 59. § (1) bekezdés alapján a Magyar Köztársaságban mindenkit megillet a jó hírnévhez, a magánlakás sérthetlenségéhez, valamint a magántitok és a személyes adatok védelméhez való jog, és végül a 70/A. § (1) bekezdése szerint a Magyar Köztársaság biztosítja a területén tartózkodó minden személy számára az emberi, illetve az állampolgári jogokat, bármely megkülönböztetés, nevezetesen faj, szín, nem, nyelv, vallás, politikai vagy más vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, vagyoni, születési vagy egyéb helyzet szerinti különbségtétel nélkül. A 70/A. § (2) bekezdése értelmében az embereknek az (1) bekezdés szerinti bármilyen hátrányos megkülönböztetését a törvény szigorúan bünteti.

Az alkotmány 54. §-a – a jogok katalógusának élén – az emberi méltósághoz való jogot egyértelműen mint *alapvető jogot* említi, amelytől senkit nem lehet önkényesen megfosztani. Az Alkotmánybíróság az emberi *méltóság fogalmát* a 64/1991. (XII. 17.) AB határozatában értelmezte: „A méltóság az emberi élettel eleve együtt járó minőség, amely oszthatatlan és korlátozhatatlan, s ezért minden emberre nézve egyenlő. [...] Emberi méltósága és élete mindenkinek érinthetetlen, aki ember, függetlenül fizikai és szellemi fejlettségétől, illetve állapotától, és attól is, hogy emberi lehetőségéből mennyit valósított meg, és miért annyit.”

Az Alkotmánybíróság szerint tehát a méltóság az embert bármely tulajdonságától függetlenül megilleti, pusztán azon az alapon, hogy él és hogy ember. Az Alkotmánybíróság gyakorlatában az emberi *méltósághoz való jog* az alapjogok hierarchiájának legmagasabb fokán áll. Ez a jog mindenekelőtt az *ember jogi státuszát* biztosítja. E tekintetben az emberi méltósághoz való jog abszolút, vagyis korlátozhatatlan. Az emberi méltósághoz és az élethez való korlátozhatatlan jog azokban az esetekben jut szerephez, amikor az ember jogi státuszáról, a *személyiség egészéről* kell döntést hozni.⁷

Emellett az emberi méltósághoz való jog *„anyajogként”*, más jogok forrásaként is megjelenik az alkotmánybírósági gyakorlatban. A méltósághoz való jog-

ból származó (de azzal nem azonos!) jogok a *személyiség egyes aspektusainak* védelmére, illetve az önrendelkezés biztosítására szolgálnak.

Az emberi méltósághoz való jogból következő követelményeket a magyar Alkotmánybíróság az emberi méltósághoz való jog *funkcióinak* nevezi. Sólyom László alkotmánybíró a halálbüntetésről hozott határozathoz fűzött párhuzamos véleményében ezt a következőképpen fejtette ki: „Az emberi méltósághoz való jognak két funkciója van. Egyrészt azt fejezi ki, hogy van egy abszolút határ, amelyen sem az állam, sem más emberek kényszerítő hatalma nem terjedhet túl, vagyis az autonómiának, az egyéni önrendelkezésnek egy mindenki más rendelkezése alól kivont magja, amelynél fogva – a klasszikus megfogalmazás szerint – az ember alany maradhat, és nem válik eszközzé vagy tárggyá. [...] A méltósághoz való jog ez a felfogása különbözteti meg az embert a jogi személyektől, amelyek teljesen szabályozás alá vonhatók, nincs »érinthetetlen« lényegük. [...] A méltósághoz való jog másik funkciója az egyenlőség biztosítása. [...] Az egyenlő méltóság miatt egyaránt érinthetetlen a nyomorék és az erkölcsi szörnyeteg bűnöző élete és méltósága is. Az emberi méltóságban mindenki osztozik, aki ember, függetlenül attól, hogy mennyit valósított meg az emberi lehetőségéből és miért annyit.” [23/1990. (X. 31.) AB határozat, ABH 1990, 103–104.]

A magyar Alkotmánybíróság a 8/1990. (IV. 23.) AB határozatában az emberi méltósághoz való jogot *„általános személyiségi jogként”* határozta meg: „Az Alkotmánybíróság az emberi méltósághoz való jogot az ún. »általános személyiségi jog« egyik megfogalmazásának tekinti. A modern alkotmányok, illetve alkotmánybírósági gyakorlat az általános személyiségi jogot különféle aspektusaival nevezik meg: pl. a személyiség szabad kibontakoztatásához való jogként, az önrendelkezés szabadságához való jogként, általános cselekvési szabadságként, avagy a magánszférához való jogként. Az általános személyiségi jog »anyajog«, azaz olyan szubszidiárius alapjog, amelyet mind az Alkotmánybíróság, mind a bíróságok minden esetben felhívhatnak az egyén autonómiájának védelmére, ha az adott tényállásra a konkrét, nevesített alapjogok egyike sem alkalmazható.” [8/1990. (IV. 23.) AB határozat, ABH 1990, 44–45.]

Az Alkotmánybíróságnak ezek a deklarációi a személyiség jogi védelmét az egyes jogágak szintjéről az egész alkotmányos rendszer szintjére emelték. Korábban kizárólag a Polgári törvénykönyv nyújtott átfogó személyiségi jogvédelmet, amelynek 75. § (1) bekezdése kimondja: „A személyhez fűződő jogokat mindenki köteles tiszteletben tartani. E jogok a törvény védelme alatt állnak.”

Az emberi méltósághoz való jognak a személyiség szabad kibontakoztatását és a magánszféra védelmét biztosító jogok megalapozása mellett másik funkciója az egyenlőség biztosítása. Az emberi méltóság egyenlősége egyrészt a méltósághoz való jog *fogalmi eleme*, másrészt az emberi méltóság a hátrányos megkülönböztetés tilalmának *mércéje*. Mivel minden ember másokkal egyenlő méltósággal rendelkezik, tilos indokolatlan, ésszerűtlen különbséget tenni egyes emberek és embercsoportok között. A magyar Alkotmánybíróság mindezt így összegezte: „A megkülönböztetés tilalma arra vonatkozik, hogy a jognak mindenkit egyenlőként (egyenlő méltóságú személyként) kell kezelnie, azaz az emberi méltóság alapjogán nem eshet csorba, azonos tisztelettel és körütekintéssel, az egyéni szempontok azonos mértékű figyelembevételével kell a jogosultságok és kedvezmények elosztásának szempontjait meghatározni.” [9/1990. (IV. 25.) AB határozat, ABH 1990, 48.]

Az egyenlő méltóság elve és az abból fakadó diszkrimináció-tilalom alapján az állam köteles *egyenlő bánásmódban* részesíteni a területén tartózkodó minden személyt, és nem tehet indokolatlan különbséget közöttük fajuk, nemzeti vagy etnikai hovatartozásuk, származásuk, bőrszínük, nemük, anyanyelvük, vallásuk, lelkiismereti meggyőződésük, véleményük, politikai hovatartozásuk, vagyoni, születési vagy egyéb helyzetük szerint. Az államnak a hátrányos megkülönböztetés tilalmának érvényesítésére vonatkozó kötelezettsége értelemszerűen kiterjed a polgári jogi viszonyokra, köztük a személyhez fűződő jogok védelmére is. Ezzel kapcsolatban az Alkotmánybíróság így fogalmaz: „Az Alkotmány 70/A. § (1) bekezdésében foglalt tilalom nemcsak az emberi, illetve az alapvető állampolgári jogokra irányadó, hanem e tilalom – amennyiben a különbségtétel sérti az emberi méltósághoz való jogot – kiterjed az egész jogrendszerre, ide értve azokat a jogokat is, amelyek nem tartoznak az emberi jogok, illetőleg az alapvető állampolgári jogok közé.” [61/1992. (XI. 20.) AB határozat, ABH 1992, 280, 281.]

Mint látható, a magyar alkotmánybírák az emberi méltósághoz való jogot – legalábbis az élethez való joggal való egységében – mint abszolút jogot az alkotmányos jogok hierarchiájának csúcsára helyezték. Ugyancsak kiemelt alapjogként kezeli az alkotmánybírói gyakorlat a véleményszabadságot, vagyis azt a jogot, amely ebben az esetben konkurál az emberi méltósághoz való joggal. Ugyanakkor egyértelmű, hogy az Alkotmánybíróság a két „anyajog” között is hierarchia-viszonyt állított fel:

„A véleménynyilvánítás szabadságának kitüntetett szerepe van az alkotmányos alapjogok között, tulajdonképpen »anyajoga« többféle szabadságjognak, az ún. »kommunikációs« alapjogoknak. [...] A szabad véleménynyilvánítás jogának kitüntetett szerepe ugyan nem vezet arra, hogy ez a jog – az élethez, vagy az emberi méltósághoz való joghoz hasonlóan – korlátozhatatlan lenne, de mindenképpen azzal jár, hogy a szabad véleménynyilvánításhoz való jognak valójában igen kevés joggal szemben kell csak engednie, azaz a véleményszabadságot korlátozó törvényeket megszorítóan kell értelmezni.” [30/1992. (V. 26.) AB határozat, ABH 1992, 178.]

A magyar alkotmány és az Alkotmánybíróság idézett határozatai mellett több, Magyarország által ratifikált nemzetközi egyezmény is tilalmazza az emberi méltóság megsértését, és ezen belül a faji diszkriminációt. Az 1976. évi 8. törvényerejű rendelettel kihirdetett Polgári és politikai jogok nemzetközi egyezségokmányának preambuluma a szabadság, az igazságosság és a béke alapjának tekinti „az emberi közösség valamennyi tagja veleszületett méltóságának, valamint egyenlő és elidegeníthetetlen jogainak elismerését”, emellett kimondja, hogy az emberi jogok „az emberi lény veleszületett méltóságából erednek”. Az egyezségokmány 19. cikkének 3. bekezdése értelmében az ugyanezen cikk 2. bekezdésében meghatározott jogok, köztük a véleménynyilvánítás szabadságának gyakorlása különleges kötelességekkel és felelősséggel jár. Ennélfogva az bizonyos korlátozásoknak vethető alá, amelyek azonban csak olyanok lehetnek, amelyeket a törvény kifejezetten megállapít, mint például mások jogainak vagy jó hírnevének tiszteletben tartása.

Az 1969. évi 8. törvényerejű rendelettel a magyar jog részévé vált, a faji megkülönböztetés valamennyi formájának kiküszöböléséről New Yorkban 1965. december 21-én elfogadott nemzetközi egyezmény 1. cikkében foglalt definíció szerint faji megkülönböztetés minden olyan különbségtétel, kizárás, megszorítás vagy előnyben részesítés, amelynek alapja a faj, a szín, a leszármazás, a nemzetiségi vagy etnikai származás, és amelynek célja vagy eredménye politikai, gazdasági, társadalmi, kulturális téren vagy a közélet bármely más terén az emberi jogok és alapvető szabadság-

AZ ÁLLAMNAK A HÁTRÁNYOS MEGKÜLÖNBÖZTETÉS TILALMÁNAK ÉRVÉNYESÍTÉSÉRE VONATKOZÓ KÖTELEZETTSÉGE ÉRTELEMSZERŰEN KITERJED A POLGÁRI JOGI VISZONYOKRA, KÖZTŰK A SZEMÉLYHEZ FÜZŐDŐ JOGOK VÉDELME IS.

jogok elismerésének, egyenrangú élvezetének vagy gyakorlásának megsemmisítése vagy csorbítása. Az egyezmény megköveteli a részes államoktól, hogy „bármely személy, csoport vagy szervezet által alkalmazott faji megkülönböztetést” tilalmozon és szün-

tessen meg (2. cikk 1.d pont), és kötelezi a tagállamokat olyan jogszabályok megalkotására, amelyek a faji indíttatású izgatást, a fajgyűlölő tevékenység támogatását tilalmazzák, és az ilyen jellegű szervezetek betiltására ösztönzik az egyezményben részes államokat (4. cikk). Ez azt jelenti, hogy az egyezmény ratifikálását követően a tagállamok kötelesek a magánszemélyek cselekvési szabadságának bizonyos szintű korlátozására is. Az egyezmény 6. cikke pedig kinyilvánítja, hogy „a részes államok az illetékes nemzeti bíróságok és egyéb állami intézmények útján a joghatóságuk alá tartozó minden személynek hatékony védelmet és jogorvoslatot biztosítanak a faji megkülönböztetést célzó minden cselekmény ellen, amely a jelen Egyezménnyel ellentétben emberi jogait és alapvető szabadságjogait sérti, biztosítják továbbá mindenkinek azt a jogot, hogy az ilyen bíróságoknál a megkülönböztetés eredményeképpen elszenvedett minden kárért igazságos és megfelelő elégtételt és jóvátételt kérjen”.

A Magyarországot kötelező regionális nemzetközi megállapodások közül az 1950-ben született, az 1993. évi XXXI. törvénnyel kihirdetett Az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló egyezmény 10. cikkének 2. pontja a következőképpen szól a véleménynyilvánítás szabadságának korlátairól: „E kötelezettségekkel és felelősséggel együttjáró szabadságok gyakorlása a törvényben meghatározott olyan alakszerűségeknek, feltételeknek, korlátozásoknak vagy sankcióknak vethető alá, amelyek szükséges intézkedéseknek minősülnek egy demokratikus társadalomban a nemzetbiztonság, a területi integritás, a közbiztonság, a zavargás vagy bűncselekmény megelőzése, a közegészség vagy az erkölcsök védelme, mások jó hírneve vagy jogai védelme, a bizalmas információ közlésének megakadályozása, a bíróságok tekintélyének és pártatlanságának fenntartása céljából.”

A korábban idézett kijelentések sérthetik mind a magukat zsidóként identifikáló, mind más állampolgárok emberi méltóságát. Összhangban az alkotmány hivatkozott rendelkezéseivel, valamint az Alkotmánybíróság ugyancsak említett emberi jogi tárgyú döntésével, a Ptk. az alábbiak szerint rendelkezik a személyhez fűződő jogok alcímű fejezetében.

75. § (1) A személyhez fűződő jogokat mindenki köteles tiszteletben tartani. E jogok a törvény védelme alatt állnak.

76. § A személyhez fűződő jogok sérelmét jelenti különösen a magánszemélyek bármilyen hátrányos megkülönböztetése nemük, fajuk, nemzetiségük vagy felekezetiük szerint, továbbá a lelkiismereti szabadság sérelme és a személyes szabadság jogellenes korlátozása, a testi épség, az egészség, valamint a becsület és az emberi méltóság megsértése.

78. § (1) A személyhez fűződő jogok védelme ki-

terjed a jó hírnév védelmére is. (2) A jó hírnév sérelmét jelenti különösen, ha valaki más személyre vonatkozó, azt sértő, valótlan tényt állít, híresztel, vagy való tény hamis színben tüntet fel.

Mivel az idézett kijelentések alkalmasak az emberi méltóság megsértésére, ezért az alkotmányban biztosított alapvető jogok és a Ptk. fent idézett szabályai alapján a következő személyiségi jogi igények támaszthatók a szövegek szerzőivel szemben: a Ptk. 84. § (1) bekezdés a) pontja alapján az emberi méltóság, azaz a személyiségi jogok megsértésének megállapítása, a b) pont alapján az alperesek eltiltása attól, hogy a jövőben hasonló jogsértő cselekményeket kövessenek el, a c) pont alapján elégtétel adására kötelezés, az e) pont alapján pedig a felperesek nem vagyoni kárának megtérítése. Sőt, az is elképzelhető, hogy a bíróság a Ptk. 84. § (2) bekezdése alapján az alperesekre a magatartásuk súlyosságával arányban álló, közérdekű célra fordítható bírságot is kiszabna.

Érdekes lenne tudni, hogyan fogadnának a magyar bíróságok ilyen vagy ehhez hasonló kereseteket, amelyekben a személyiségi jogok sértettjei a sértő szövegek alapján pontosan nem meghatározható személyek, és számuk akár több tíz- vagy százezerre is tehető.

JEGYZETEK

1. „A MIÉP a kormány kurvája.” Franka Tibor „előadójte”, Népszabadság, 2001. április 5.
2. Forrás: www.miep.hu.
3. Lásd az MTI 2001. július 25-én keltezett BD0110 4 130 MTI b2002 számú közleményét.
4. Lásd SZESZLÉR Tibor: *Nem lázítanak, nem ingerelnek*, Élet és Irodalom, 2001. szeptember 7.
5. CSURKA István: *Magyar szemmel*, Magyar Fórum, 2001. október 4.
6. Az ezekkel az ügyekkel kapcsolatos vitát lásd az Élet és Irodalom (ÉS) hasábjain: HALMAI Gábor: *Az ügyészség esete a MIÉP-pel*, ÉS, 2001. augusztus 17.; ZOLTÁN Tibor: *Az alkotmányjogász esete az ügyészséggel*, ÉS, 2001. augusztus 31.; RÁDAI Tamás: *Az ügyészség esete az Alkotmánybírósággal*, ÉS, 2001. szeptember 7.; HALMAI Gábor: *A liberális alkotmányjogász esete a szólásszabadsággal*, ÉS, 2001. szeptember 14.; MOLNÁR Péter: *Gyűlöletbeszéd Magyarországon*, ÉS, 2001. október 26.
7. Az amerikai „clear and present danger” teszt alkalmazhatóságáról lásd Molnár Péter írását ugyanebben a számban.
8. Az Alkotmánybíróságnak az élethez és az emberi méltósághoz való joggal kapcsolatos esetjogának részletes ismertetését lásd TÓTH Gábor Attila: *Az emberi méltósághoz és az élethez való jog, Emberi jogok*, szerk. HALMAI Gábor, TÓTH Gábor Attila, Budapest, Osiris-INDOK. (Megjelenés alatt.)